

Марія Олегівна КОЗЛОВА

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри фундаментальних економічних дисциплін,
Інститут обліку і фінансів,
Житомирський державний технологічний університет,
вул. Черняхівського, 103, м. Житомир, 10005, Україна
E-mail: MO_Kozlova@mail.ru
Телефон: +80412240991

БУХГАЛТЕРСЬКИЙ ОБЛІК ЯК МОВА: СЕМАНТИКА, СИНТАКСИС І ПРАГМАТИКА

Козлова, М.О. Бухгалтерський облік як мова: семантика, синтаксис і прагматика [Текст] / Марія Олегівна Козлова // Економічний аналіз: зб.наук. праць / Тернопільський національний економічний університет; редкол.: С. І. Шкарабан (голов. ред.) та ін. – Тернопіль : Видавничо-поліграфічний центр Тернопільського національного економічного університету “Економічна думка”, 2013. – Том 13. – С. 429-440. – ISSN 1993-0259.

Анотація

Із застосуванням мультидисциплінарного підходу (бухгалтерський облік, лінгвістика, прагмалінгвістика, логіка, філософія) розглянуто семантику, синтаксис і прагматику бухгалтерського обліку. Окреслено проблему ігнорування вітчизняними науковцями необхідності теоретичного обґрунтування правочинності та прогнозних наслідків визнання обліку мовою. Теоретичні питання семіотики (а саме семантики, синтаксису та прагматики) обліку як мови залишаються недостатньо розглянутими саме вченими-бухгалтерами як такі, що прямо не стосуються практики облікового відображення фактів господарського життя, натомість лінгвісти досліджують винятково практичні мовні питання, пов'язані із висловлюваннями бухгалтерів у практичній діяльності, або проводять аналіз письмових текстів (переважно наукових). Отримані висновки свідчать про важливість визнання обліку специфічною формальною штучною нормативною мовою, оскільки він відповідає всім умовам визнання. Бухгалтерський облік як мова – це система знаків, що мають певне значення й використовуються для акумулювання, трансформації та передачі облікової інформації користувачам.

Релевантність облікової інформації позиціюється як семантична характеристика обліку як мови, а тому обґрунтовано необхідність використання поняття пертинентності облікової інформації, яке стосується прагматики. Корисність облікової інформації розглядається як комплексна складова прагматики обліку. Розгляд пріоритетності певного лінгвістичного зрізу обліку як мови в ретроспективі у різних економічних умовах дозволив сформулювати висновок про необґрунтоване перебільшення значення синтаксичної компоненти та нехтування семантичною та прагматичною складовими. За сучасних умов пріоритетною видається прагматична компонента, наступними за значущістю визнано семантичну та синтаксичну складову.

Ключові слова: бухгалтерський облік, мова, формальна мова, мультидисциплінарний підхід, семіотика, семантика; прагматика, синтаксис.

Марія Олегавна КОЗЛОВА

**БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ КАК ЯЗЫК:
СЕМАНТИКА, СИНТАКСИС И ПРАГМАТИКА**

Аннотация

С применением мультидисциплинарного подхода (бухгалтерский учет, лингвистика, прагмалингвистика, логика, философия) рассмотрены семантика, синтаксис и прагматика бухгалтерского учета. Подчеркивается проблема игнорирования отечественными учеными необходимости теоретического обоснования правомерности и прогнозных последствий признания учета языком. Теоретические вопросы семиотики (а именно, семантики, синтаксиса и прагматики) учета как языка остаются недостаточно рассмотренными именно учеными-бухгалтерами как прямо не касающиеся практики учетного отражения фактов хозяйственной жизни, зато лингвисты исследуют исключительно прикладные

языковые вопросы, связанные с высказываниями бухгалтеров в практической деятельности, либо проводят анализ письменных текстов (преимущественно научных). Полученные выводы свидетельствуют о правомерности признания учета специфическим формальным искусственным нормативным языком, поскольку он отвечает всем условиям признания. Бухгалтерский учет как язык – это система знаков, имеющих определенное значение и использующихся для аккумуляции, трансформации и передачи учетной информации пользователям. Релевантность учетной информации позиционируется как семантическая характеристика учета как языка, а потому обосновывается необходимостью использования понятия pertinence учетной информации, касающейся прагматики. Полезность учетной информации рассматривается как комплексная составляющая прагматики учета. Рассмотрение приоритетности определенного лингвистического среза учета как языка в ретроспективе в различных экономических условиях позволило сформировать вывод о необоснованном преувеличении значения синтаксической компоненты и пренебрежении семантической и прагматической составляющими. В современных условиях приоритетной представляется прагматическая компонента, следующими по значимости признаны семантическая и синтаксическая составляющие.

Ключевые слова: бухгалтерский учет, язык, формальный язык, мультидисциплинарный подход, семиотика, семантика, прагматика, синтаксис.

Maria Olegivna KOZLOVA

PhD, Associate Professor,
Assistant Professor, Department of Fundamental Economic Disciplines,
Institute of Accounting and Finance,
Zhytomyr State Technological University,
Chernyakhovskiy str., 103, Zhytomyr, 10005, Ukraine
E-mail: MO_Kozlova@mail.ru
Phone: +80412240991

ACCOUNTING AS A LANGUAGE: SEMANTICS, SYNTAX AND PRAGMATICS

Abstract

With the application of multi-disciplinary approach (accounting, linguistics, pragmalinguistics, logics, philosophy) the accounting semantics, accounting syntax and accounting pragmatics have been considered. The problem of ignoring by domestic scientists the necessity of the theoretical grounding of validity and predictive consequences of accounting recognition as a language has been brought up. Theoretical issues of accounting semiotics (i.e. semantics, syntax and pragmatics) as a language remain not discussed by accounting scientists as the ones being just indirectly related to the practice of accounting reflection of the business facts, at the same time the linguists are exploring only "external" language issues related to accountants' statements in practice, or by carrying out the analysis of written texts (mostly scientific ones). The conclusions prove the validity of the accounting recognition as the formal artificial normative language, since it meets all the recognition criteria. Accounting as a language is a system of signs possessing certain meaning and being used for storage, transformation and transmission of accounting information to the users. Relevance of accounting information is positioned as a semantic description of accounting as a language, the necessity of using the concept of pertinence of accounting information as the issue of pragmatics has been grounded. The usefulness of accounting information is considered as an integral component of the pragmatic slice of accounting. Retrospective consideration of the priority of certain linguistic aspects of accounting as the language under different economic conditions has allowed making the conclusion on groundless exaggeration of the syntactic component and ignoring the semantic and pragmatic ones. Under modern conditions the priority should be given to the pragmatic component, followed by semantic and syntactic ones.

Keywords: accounting, language, formal language, multidisciplinary approach, semiotics, semantics, pragmatics, syntax.

JEL classification: M490, Y80

Вступ. Бухгалтерський облік називають "мовою бізнесу" практично в усій відомій навчальній та науковій літературі з бухгалтерського обліку вітчизняних та зарубіжних авторів. За допомогою бухгалтерського обліку встановлюються комунікативні взаємозв'язки між

двома сторонами – підприємством і зацікавленими у відповідній інформації користувачами.

На сучасному етапі семантичні поля багатьох широкочислених на практиці облікових понять не є чітко визначеними. Реалізація навіть обґрунтованих пропозицій науковців у

нормативних документах щодо удосконалення термінів та їх дефініцій відсутня. Водночас вітчизняні вчені у сфері бухгалтерського обліку здебільшого (окрім проф. С. Ф. Легенчука [5; 6], Л. В. Чижевської [12]) не вважають за необхідне заглиблюватися у лінгвістичні аспекти бухгалтерського обліку, за винятком констатування наявності проблем понятійно-термінологічного апарату, (зокрема неконвенційності законодавчо закріпленої імперативної терміносистеми) та пооднокіх малоефективних спроб надання авторських термінологічних новацій, що мають на меті покращити її стан, проте залишаються нереалізованими (оскільки це вимагало б докорінних перетворень в усій сукупності регуляторів).

Теоретичні аспекти семіотики (а саме семантики, синтаксису та прагматики) обліку як мови залишаються недостатньо розглянутими саме вченими-бухгалтерами як такі, що прямо не стосуються практики облікового відображення фактів господарського життя, натомість лінгвісти досліджують винятково практичні мовні питання, пов'язані із висловлюваннями бухгалтерів у щоденній діяльності, або проводять аналіз письмових текстів (переважно наукових). Тому бухгалтерський облік як мова, а також мова бухгалтерського обліку як сфери діяльності та науки, необгрунтовано залишається поза увагою науковців-бухгалтерів, оскільки такі дослідження вимагають знань і в області лінгвістики. Показовим є вислів М. І. Литвиненко: "детально про визнання бухгалтерського обліку як формальної мови з усіма атрибутами останньої (логіка, знакова система, міжсуб'єктні відносини та ін.) можна міркувати дуже довго, проте подібні міркування стосуються скоріше лінгвістики і теорії мови і навряд чи будуть цікаві бухгалтерам" [6].

Стверджували, що облік є мовою, розробляли його теорію як мови бізнесу переважно зарубіжні: А. Ріаї-Белькаой (Ahmed Riahi-Belkaoui) [14]; Р. Дж. Блумфельд (Robert J. Bloomfeld); А. Гатрі (A. Guthrie) [18]; М. Гаффікін (Michael Gaffikin); Дж. Годфрі (J. Godfrey) [17]; Г. Л. Есеридж та К. Х. Й. Хс'ю (H.L. Etheridge, K.H.Y. Hsu) [16]; І. Кліїрікопер (I. Kleerekoper) [20], С. С. У. Салварі (Stanley C. W. Salvary) [25]; Г. Столові (H. Stolowy) [26], Х. Дж. Евері (Harold J. Avery); П. Тетлок (Paul C. Tetlock) [27]; М. Саар-Цечанські (Maytal Saar-Tsechansky) [28]; С. Макскассі (Sofus Macskassy); та окремі вітчизняні вчені-обліковці Н. А. Адамов [1]; Н. І. Александрова [1]; Т. М. Рогуленко [1]; С. Ф. Легенчук [5; 6], В. Я. Соколов [10] та інші.

За узагальненням О. І. Кольваха, радянські та російські вчені "Б. В. Алахов, Р. С. Рашитов, В. Ф. Палій, Я. В. Соколов, А. А. Шапошніков розглядали бухгалтерський облік як знакову систему – штучну мову для опису господарської

діяльності суб'єктів господарювання" [4]. Для формалізації бухгалтерського обліку, як зазначає О. І. Кольвах, ними був використаний апарат математичної лінгвістики, перероблений з урахуванням останніх на той момент часу результатів досліджень у сфері економічної семіотики¹.

Роботи, присвячені вченими проблемам конструювання формалізованих мов бухгалтерського обліку, можна згрупувати за двома основними напрямками – теоретичним та прагматичним (табл. 1).

Питань семантики, синтаксису та прагматики обліку як мови торкалися у працях О. І. Кольваха [4], В. Я. Соколов [10], Я. В. Соколов [коментарі до 12], Е. С. Хендриксен [12], М. Ф. Ван Бреда [12], Л. В. Чижевська [13], С. С. У. Салварі (Stanley C. W. Salvary) [25]. Саме О. І. Кольвахом вперше було виконано формалізоване подання синтаксису та семантики мови бухгалтерського обліку.

Сучасна мова бухгалтерських проводок розглядається О. І. Кольвахом як штучна проблемно-орієнтована мова із її основними ознаками: алфавітом, граматиною і синтаксисом; визнається її недостатня алгоритмічність, обумовлена архаїчними формами синтаксису обліку; в якості нової синтаксичної форми, проте еквівалентної всім існуючим, О. І. Кольвах пропонує логіко-математичну форму запису проводок (що надає можливість записувати не тільки самі проводки, але одночасно формули і алгоритми розрахунку їх сум у взаємозв'язку з попередніми проводками, ставками, коефіцієнтами і нормативами, визначеними на тому ж алфавіті плану рахунків) [4].

Принципово новим у пропонованому О. І. Кольвахом підході стало об'єднання апарату формальних граматик з методами моделювання семантики предметної області та механізмами логічного висновку [4]. Якщо у попередніх дослідженнях апарат формальних граматик використовувався для формалізації бухгалтерських записів як кінцевого результату роботи системи, то пропозиції цього вченого орієнтовані на моделювання процесу породження записів бухгалтерською мовою.

У результаті дослідником вперше було виконано формалізоване подання синтаксису та семантики мови бухгалтерського обліку. Синтаксис представлений за допомогою апарату формальних граматик. Для моделювання семантики використано апарат семантичних мереж. У результаті була побудована лінгво-семантична модель бухгалтерського обліку, що дозволяє формалізувати уявлення знань про облікові системи, системи автоматизації

¹ Семіотика (грец. *semeion* – знак) – наукова дисципліна, що вивчає вироблення, будову та функціонування різних знакових систем, що зберігають та передають інформацію [7, с. 895].

бухгалтерського обліку, їх компетенції, межі можливостей. Ці засоби, зокрема, важливі для подання знань інтелектуальної інформаційної

системи бухгалтерського обліку про саму себе, для вирішення завдань, пов'язаних із гармонізацією різних облікових систем [3].

Таблиця 1. Систематизація наукових праць, присвячених проблемам конструювання формалізованих мов бухгалтерського обліку, за О.І. Кольвахом [складено на основі: 4]

Напрямок	Характеристика наукових праць	Представники
Теоретичний	Розкривають питання конструювання та використання формально-логічних мов у якості засобу побудови логіко-математичних моделей і аксіоматичної теорії бухгалтерського обліку, ідеї якої сягають дореволюційних праць російських вчених А. Колкоткіна, М. У. Попова, І. П. Руссіяна, (посилання на них у Р.С. Рашитова) і О. П. Рудановського. Крім можливості автоматизувати працю бухгалтера, штучні формалізовані мови позиціуються як ефективний засіб моделювання бухгалтерського обліку з метою побудови його змістовної і несуперечливої теорії	В. Ф. Палій, Я. В. Соколов, Р. С. Рашитов, Т. А. Краєва, В. Д. Чістов
Прагматичний	Присвячені розробці і використанню процедурних мов, а також мов запитів, з метою автоматизації праці бухгалтерських працівників	Б. В. Алахов, Г. В. Ємуранов, В. Б. Єфетова, Т. А. Краєва, К. Є. Каллас, К. Н. Нарібаєв та ін.
	Праці з комп'ютерної бухгалтерії, що певною мірою зачіпають проблеми використання макромов або інших засобів програмування самим бухгалтером-користувачем автоматизованої системи бухгалтерського обліку	С. В. Кієвській, П. Б. Ревенко, Б.А. Вольфман, Т. Н. Кісельова, К. Оші, П. Хьюгз, О. А. Умнова, Д. В. Чістов, Є. Л. Шуремов, С. А. Харитонов, а також інші автори, роботи яких пов'язані із комп'ютеризацією бухгалтерського обліку

Питання інтелектуалізації інформаційних технологій бухгалтерського обліку стали предметом досліджень Д. В. Чістова. У його роботах, присвячених цій проблематиці, розглядалися питання дослідження змістовних характеристик і властивостей знань, пошук ефективних форм і методів їх подання в системах автоматизації бухгалтерського обліку. Для подання аксіоматики предметної області бухгалтерський облік був розглянутий ним як знакова система – штучна мова для опису господарської діяльності суб'єктів господарювання [3].

На сьогодні залишаються недостатньо дослідженими лексико-семантичні та метамовні особливості бухгалтерського обліку. Досі винятково поодинокі публікації стосуються метамовних особливостей облікової інформації. Розгляд мови науки бухгалтерського обліку як об'єкта соціолінгвістичного дослідження поки взагалі не отримав необхідного визнання вчених. Дескриптивні лексико-семантичні характеристики функцій і об'єктів метамови бухгалтерського обліку, як і лексико-семантичні особливості його інформаційної сфери залишаються неформалізованими.

Гіпотезою дослідження виступає припущення, що бухгалтерський облік може бути визнаний мовою, має специфічний синтаксис, семантику і

прагматику і на сучасному етапі потребує конкретизації відповідних лінгвістичних зрізів.

Метою статті є розкриття синтаксису, семантики та прагматики бухгалтерського обліку як мови.

Завданнями статті є визначити, чи відповідає облік критеріям визнання, якщо так, то якою саме мовою можна визнати бухгалтерський облік; зробити критичний аналіз сучасних наукових позицій; розглянути відповідні лінгвістичні компоненти, у т.ч. у ретроспективі.

Викладення основного матеріалу.

Розгляд зазначеної проблематики можливий лише у разі застосування міждисциплінарного підходу до дослідження, а саме - екстраполяції характеристик, властивих мові, і таких, що виділяються у лінгвістиці, до бухгалтерського обліку. Методичний підхід, що дозволить досягти поставленої мети та завдань дослідження, є модифікованим варіантом компонентного аналізу, а саме логіко-лінгвістичним аналізом. Також мають бути застосовані загальнонаукові методи пізнання, зокрема аналіз, синтез, абстрагування.

За висловом проф. В. Я. Соколова, "бухгалтерський облік – це певна мова зі всіма її перевагами і недоліками, і її завдання – організувати господарські процеси, надаючи їм сенсу" [10, с. 34]. Визначимо, чи відповідає облік критеріям визнання мовою, якщо так, то якою саме мовою можна його визнати.

У загальному розумінні мову можна визначити як цілісну систему та єдиний механізм знакових одиниць спілкування. Мова – це знакова система для зберігання та передачі інформації. У будь-якій мові виділяють наступні основні складові:

- синтаксична – тобто система основних принципів побудови фраз;
- семантична – тобто смислові значення мовних символів і фраз;
- прагматична – мета, з якою вимовляється певна фраза.

Розрізняють формальні мови, правила застосування яких суворо визначені, і неформальні, вживання яких засновано на практиці, що склалася. Також розрізняють мови природні, які з'являються немовби самі собою, у результаті неперсоніфікованих зусиль маси людей, та мови штучні, що є результатом зусиль визначених осіб. Також виділяють ще нормативні та ненормативні мови, синтетичні та аналітичні, “живі” та “мертві” мови тощо.

Бухгалтерський облік як мова – це система знаків, що мають певне значення й використовуються для збереження, перетворення та передачі облікової інформації про господарську діяльність підприємства.

Бухгалтерський облік вважаємо формальною штучною нормативною мовою, оскільки правила його застосування чітко детерміновані.

Мова бухгалтерських проводок, що отримала повсюдне визнання в “літературному періоді” розвитку бухгалтерського обліку, становить, на думку проф. В. Я. Соколова [10], саме “класичний приклад штучної формалізованої мови, завдяки якій рахунковедення і почало розвиватися в руслі парадигми диграфічної, а не уніграфічної бухгалтерії. Вона посідає гідне місце в переліку таких загальнолюдських досягнень, як, наприклад, нотна мова, мова шахових нотацій, мова телеграфних повідомлень – азбука Морзе, інші штучні, тобто спеціально конструйовані мови, і, нарешті, алгоритмічні мови програмування, що з'явилися у зв'язку з появою ЕОМ із програмним управлінням у другій половині ХХ ст.”.

Проф. О. І. Кольвах виділяє риси, що об'єднують мову нот, шахову мову нотацій і мову бухгалтерських проводок. Головна спільна риса – можливість зарахування до групи формалізованих мов, штучно створених для певних цілей і в якості альтернативи природній мові. Спільне виявляється у:

- 1) дотриманні принципу позиційності, який покладено в основу трьох порівнюваних штучних мов так, що перестановка (інверсія позиції) змінює зміст, семантику запису на прямо протилежну,
 - 2) виконанні функцій:
- вияв у якості форми колективної пам'яті, завдяки якій зберігається історія і вдосконалюється професіоналізм у певній області людської діяльності;

- використання для моделювання та прогнозування різних ситуацій у цій сфері людської діяльності;
- вияв у якості проблемно-орієнтованої мови, тобто призначеної винятково для вирішення окремого класу задач.

Бухгалтерський облік визначено О. І. Кольвахом [4] як глобальну модель інформаційної технології економічних відносин та мови її опису, яка має:

- 1) область свого визначення – план рахунків, національний чи професійний, який є її алфавітом;
- 2) правила граматики – правила відображення ситуацій або облікових подій у кореспонденціях рахунків, формулах та алгоритмах розрахунку сум операцій;
- 3) чинний на практиці синтаксис – текстові, графічні та табличні форми запису проводок.

Проте в разі, якщо систему бухгалтерського обліку, як і будь-яку формальну систему, можна представити як певну формальну мову, слід визначити, яким чином має здійснюватися її опис. Взагалі для того, щоб задати якусь формальну систему, досить задати певний кінцевий алфавіт для опису об'єктів, якими оперує формальна система, кінцеву множину аксіом формальної системи і задати кінцевий набір правил побудови висловлювань (граматику) цієї формальної системи.

На практиці склалася загальноприйнята структура описів формальних штучних мов. Вважається, що формальна штучна мова описана належним чином, якщо цей опис містить щонайменше наступні частини:

- синтаксис – визначення правил конструювання висловів мови;
- семантика – визначення правил приписування сенсу висловам мови;
- прагматика – визначення правил використання висловів мови для досягнення певних цілей.

Вивченням смислової сторони мови в лінгвістиці займається семасіологія, а в інших науках (логіці, психології, семіотиці) – семантика. “Логічна семантика – розділ математичної та формальної логіки, що вивчає взаємовідношення між висловами мови і позначуваними ними поняттями чи судженнями” [9, с. 261].

Проф. Білуха М. Т. визначає семантику як один з критеріїв характеристики економічної інформації: семантика – зміст економічної інформації [2, с. 221]. Поряд з семантикою М. Т. Білуха виділяє синтактику як структуру економічної інформації (символи алфавіту мови інформації, слова, речення, правила побудови їх) та прагматику як корисність економічної інформації, тобто її властивості (достовірність, своєчасність, зручність сприймання тощо).

Термін “прагматика” широко вживається в сучасній лінгвістичній літературі і в інших

суміжних дисциплінах для позначення науки про спеціальні функціональні стилі мови, що має обмежену сферу вживання. У семіотиці "прагматика" використовується для позначення аспекту взаємовідношення користувача і знака. У роботах з психолінгвістики особливе значення надається другому учаснику комунікації. Прагмалінгвістика розглядається також у вузькому сенсі як лінгвістика безпосередньої регуляції поведінки.

Вживання терміну "прагматика" свідчить про широкий характер цього поняття. Під прагматикою тексту слід розуміти аспект функціонування мовних одиниць, вибір яких визначається інтенціями відправника тексту, враховує ситуативні умови акту спілкування і

прийняті в певному функціональному стилі нормативні способи вживання мови. Прагматика займається вивченням значення в складі контексту.

Проте проф. О. І. Кольвах доречно зауважує, що "традиційна мова бухгалтерського обліку – мова бухгалтерських проводок, у багатьох роботах, присвячених автоматизації обліку, відступала на другий план і, по суті, не розглядалася як штучна формалізована мова, яка заслуговувала б на спеціальну увагу і модернізацію відповідно до досягнень у галузі програмно-інформаційних технологій" [4].

Доведення проф. Л. В. Чижевською, що облік є мовою, будується на аналізі дотримання ним умов визнання (табл. 2).

Таблиця 2. Умови визнання обліку мовою за Л. В. Чижевською (складено на основі: 13, с. 30-32)

Умова	Виконання умови
Обмін та передача бухгалтерської інформації	Наявні у повсякденній роботі бухгалтера. Завданням бухгалтерського обліку є забезпечення необхідною інформацією внутрішніх і зовнішніх користувачів для контролю за дотриманням законодавства при здійсненні господарських операцій і за їх доцільністю. Виступаючи ланкою зв'язку між господарською діяльністю та особами, які приймають рішення, бухгалтерський облік: по-перше, вимірює господарську діяльність шляхом реєстрації даних про неї для подальшого використання; по-друге, виконує обробку даних та інтерпретує їх таким чином, щоб вони набули практичної корисності; по-третє, передає у вигляді звітів інформацію тим, хто використовує її для прийняття управлінських рішень.
Матеріальні носії інформації	Первинні документи, облікові реєстри, внутрішня та зовнішня звітність. Для здійснення обліку господарських операцій необхідно володіти початковою інформацією про їх зміст, місце та час здійснення, відповідальних осіб тощо. Джерелом такої інформації виступають первинні облікові документи. Облікові реєстри є носіями даних певної форми, побудовані відповідно до економічного групування інформації про активи, капітал та зобов'язання економічного суб'єкта. Фінансова звітність забезпечує інформаційні потреби користувачів. Матеріальними носіями фінансової звітності є паперові або електронні форми, затверджені в Україні як обов'язкові форми
Знакові одиниці спілкування	У бухгалтерському обліку найпоширенішими є знаки S' (сальдо початкове), S'' (сальдо кінцеве), шифри рахунків, позначення сторін рахунків та кореспонденцій між ними (Д-т 311, К-т 631) тощо

Проф. В. Я. Соколов поширює поняття "знакових одиниць" на термінологію: "кожен бухгалтерський термін – знак, і він повинен чітко орієнтувати користувачів у справах, пов'язаних з господарським життям" "Спотворення звітності, наприклад, таке, яке було в Енрон (Enron) або Уорлдком (Worldcom), не стільки спотворення чисел у звітних формах, скільки неправильна, не відповідна реальності мова звітності" [10, с. 33].

Проф. Л. В. Чижевська виділяє окрему "логіко-лінгвістичну підсистему теорії бухгалтерського обліку" [13, с. 29]. Хендриксен Е. і М. Ван Бреда зазначають про можливість віднесення теорії обліку за її рівнем до синтаксичної, семантичної або прагматичної [12, с. 9]. Теорія бухгалтерського обліку повинна мати три основні елементи:

– символічне представлення феноменів реального світу шляхом кодування;

– обробку та комбінацію цих символів згідно з виробленими правилами;

– зворотний переклад символічних конструкцій у феномени реального світу [цит. за: 4].

Теорія бухгалтерського обліку загалом задовольняє перераховані вище вимоги. Перша і друга вимоги – наявність у теорії символічного репрезентування феноменів реального світу і можливості оперувати цими символами відповідно до заданих формальних правил означає існування формалізованої мови науки. Така формалізована мова завжди була і залишається основним інструментом бухгалтерського обліку – це мова бухгалтерських проводок, заснована на його визначеннях і фундаментальних категоріях. Третя вимога – зворотний переклад символічних конструкцій у феномени реального світу, становить найскладніше завдання будь-якої теорії

та бухгалтерського обліку зокрема. Її постановка, по суті, пов'язана з осмисленням, інтерпретацією та експериментальною перевіркою системи моделей, створеної засобами мови цієї науки, тобто шляхом формування відповідного понятійного апарату і несуперечливих логічних міркувань [4].

Саме Е. Хендріксоном було вперше запропоновано використовувати в якості критеріїв для класифікації бухгалтерських теорій поділ вимірів семіозису (процесу, в якому функціонують знаки) на: співвідношення знаків до їх об'єктів (семантика); співвідношення знаків до їх користувачів чи інтерпретаторів (прагматика); співвідношення знаків один до одного (синтаксис). Застосування такого підходу дозволяє розглядати бухгалтерську картину світу з різних точок зору, в результаті чого можуть бути отримані різні аспекти структури бухгалтерської теорії. Такий підхід до розвитку бухгалтерського обліку називають лінгвістичним, в основі якого покладено тезу, що бухгалтерський облік є мовою бізнесу [5, с. 193].

На сучасному етапі лінгвістика описує роль мови у суспільній практиці, враховуючи як її

системні властивості, так і соціально-прагматичні аспекти. Такий комунікативно-соціально-прагматичний підхід до вирішення питань мовної діяльності обумовлений як необхідністю поглибити розуміння процесів пізнання, так і практичною потребою у виробленні засобів максимального впливу на свідому поведінку людей в умовах масової комунікації, міжособистісного спілкування і письмової наукової комунікації.

За кордоном (на відміну від вітчизняного наукового доробку) дослідження поведінкових (біхевіористичних) аспектів бухгалтерського обліку, аспектів комунікаційної взаємодії у процесі генерації та передачі облікових повідомлень та їх впливу на процес прийняття управлінських рішень здобули значну популярність серед науковців.

Лінгвістичні аспекти бухгалтерського обліку, а саме питання бухгалтерської семантики, синтаксису та прагматики (прагматика – вивчення ефекту мови, семантика – вивчення сенсу мови, синтаксис – граматики або логічної побудови мови), отримали наступне трактування відомого проф. Я. В. Соколова (табл. 3).

Таблиця 3. Лінгвістичні зрізи бухгалтерського обліку як мови бізнесу (за проф. Я. В. Соколовим [12, с. 560])

№	Зріз	Характеристика
1.	Бухгалтерська семантика	Основне значення в семантиці зводиться до того, наскільки певне інформаційне повідомлення, відтворене в первинному документі, дозволяє адміністрації підприємства виміряти ймовірність досягнення поставленої мети
2.	Бухгалтерський синтаксис	Зводиться до вивчення структури облікових категорій і відносин між ними. Поза синтаксисом теорію обліку уявити не можна. Синтаксис зумовлений семантикою. Виходячи з того, якої теорії дотримується бухгалтер і які він має семантичні погляди, бухгалтерські записи змінюватимуться залежно від прийнятої методології
3.	Бухгалтерська прагматика	Її завдання зводиться до розгляду і вивчення відносин суб'єктів, які отримують і використовують облікову інформацію для прийняття управлінських рішень. Тут виникає проблема конфлікту семантичних трактувань, зумовлена розбіжністю (протилежністю) інтересів

Важливість семантики видно з того, що в ідеалі фінансова інформація має те економічне і фізичне наповнення, яке задовольняє і її виробника, і користувача. Синтаксис важливий у зв'язку з тим, що в ідеалі порції облікової інформації логічно пов'язані одна з одною. Сенс і значення облікової інформації залежать від того, як вона інтерпретується читачем бухгалтерської звітності [12, с. 139].

З огляду на семантичне завдання звітності доцільно враховувати наявність конфлікту між її укладачами і користувачами. Заздалегідь знаючи основних користувачів інформації, її укладачі в ідеалі повинні прагнути обмежитися в поясненнях до звітності сукупністю інформації, яка дає максимальну можливість найповніше сформулювати думку про результати діяльності підприємства, що найбільш цікавлять користувача [11].

Розглянемо ретроспективу пріоритетності певного лінгвістичного зрізу обліку як мови за різних умов господарювання.

У СРСР протягом відповідного періоду розвитку бухгалтерського обліку відображення будь-якої господарської операції на рахунках бухгалтерського обліку детально регламентувалося, бухгалтер не мав свободи вибору у відображенні операцій в обліку, непотрібною та відповідно відсутньою була концепція професійного судження. Отже, протягом періоду суворої регламентації облікових процедур основна увага зверталася на синтаксичну складову обліку. Такий підхід був виправданий, оскільки єдиним користувачем звітної інформації виступала держава як власник засобів виробництва, яка сама, виходячи зі своїх інформаційних потреб, виробляла семантичну і прагматичну компоненти бухгалтерського обліку.

За сучасних умов наведений підхід неприйнятний, зважаючи на інші завдання, що постають перед обліком. В умовах трансформації

відносин власності об'єктивно необхідною стає зміна акценту на основних компонентах обліку як мови (рис. 1).

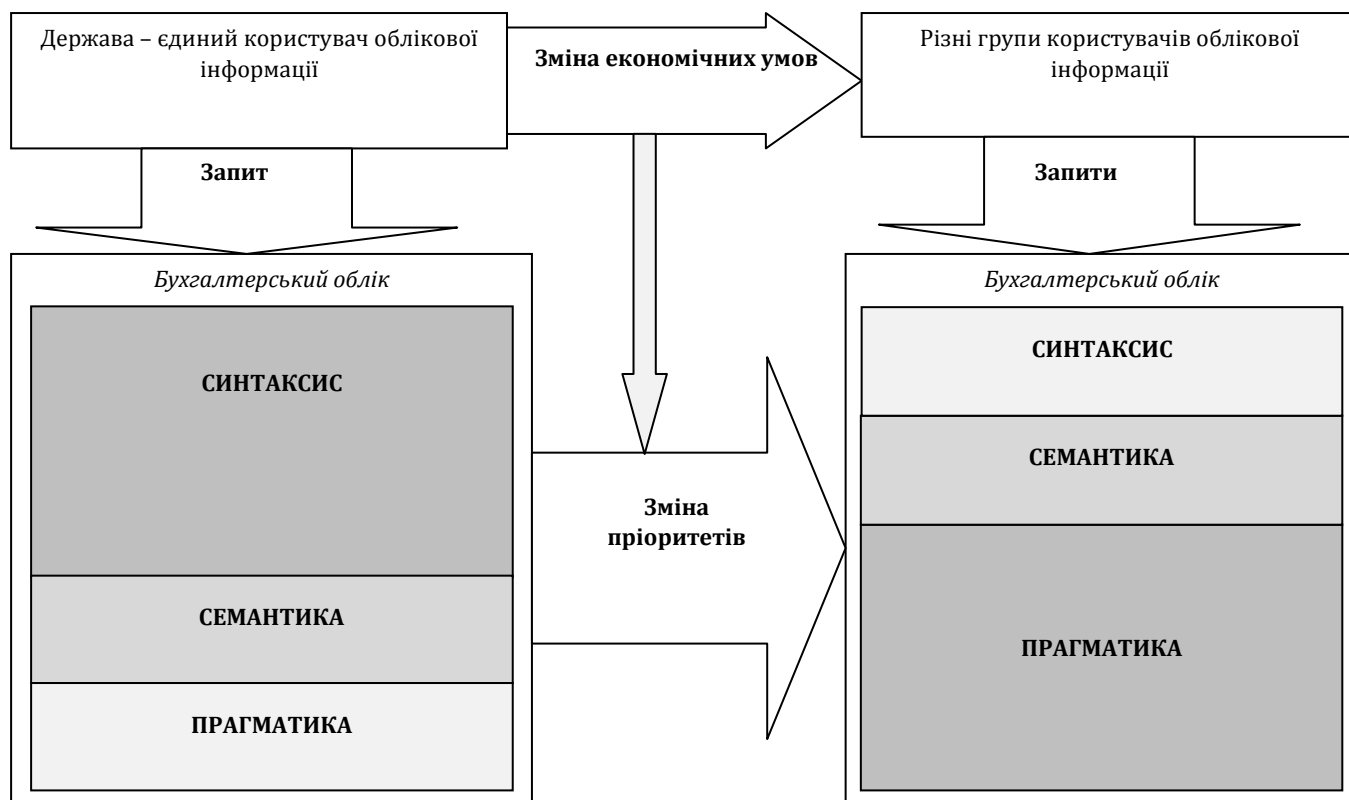

Рис. 1. Зміна значення семантичних компонент обліку

Додержання вимог до інформації фінансової звітності виступає семантичною площиною бухгалтерського обліку. Сьогодні зміст основних елементів фінансової звітності (активів, капіталу, зобов'язань, доходів, витрат), тобто семантична компонента обліку, має задовольняти вимоги зрозумілості та доступності. Водночас мета складання звітності та завдання бухгалтерського обліку загалом (прагматична компонента обліку як мови) полягають вже не тільки і не стільки у задоволенні інформаційних потреб держави, скільки у задоволенні інформаційних потреб широкого кола зацікавлених користувачів.

Вважаємо, що сьогодні на державному рівні слід вживати зусиль щодо вироблення більш цивілізованого підходу до формування системи пріоритетів. Так доміантною має стати прагматична складова – виконання обліком вихідних завдань та суб'єктна орієнтація облікових даних як вихідного інформаційного продукту системи обліку. Наступною за значущістю на сьогодні слід визнати семантичну складову обліку: значення понять, використовуваних при підготовці звітності, має стати конвенційним та доступним кожному підготовленому та зацікавленому користувачеві звітності. Натомість чинним вітчизняним регулятивам національної системи обліку бракує

точності, однозначності, узгодженості термінів та понять, що суттєво знижує цінність звітності вітчизняних суб'єктів господарювання для проведення будь-яких аналітичних процедур.

Питання якості облікової інформації, перелік та пріоритетність її якісних характеристик безпосередньо пов'язані із законодавчою доміантою стосовно певного лінгвістичного розрізу бухгалтерського обліку як мови.

Підтримуємо позицію проф. В. Я. Соколова, що одне з головних завдань обліку повинне полягати “у контролі за бухгалтерською мовою, що забезпечує надійну комунікацію бухгалтерів із зовнішнім світом” [10, с. 33], адже “робота бухгалтера є ніщо інше як постійний діалог із користувачами облікової інформації, що передбачає принципову комунікативну рівність учасників спілкування. Погана мова, що не відповідає аперцепції тих осіб, на яких вона спрямована, спотворює розуміння, призводить зрештою до деградації науки та професії” [10, с. 34].

Застосовуючи семіотичний підхід до обліку, можна виділити три дії: перцепція – сприйняття бухгалтерами один одного (бухгалтер – користувач інформації, бухгалтер – реципієнт інформації), текстова (комунікативна) діяльність – передача один одному смислів, інтеракція –

практична взаємодія фахівців (бухгалтерів між собою, бухгалтерів із користувачами) (співпраця чи конфлікт). Перцепцію можна співвіднести з синтаксисом, маючи на увазі впорядкування взаємовідносин комунікантів; семантику – із текстовою діяльністю, де відбувається оперування смислами; прагматику – з інтеракцією, де переслідуються практично важливі цілі.

Урахування семантичних, синтаксичних, прагматичних аспектів у соціальній комунікації вельми корисне у різних ситуаціях. При аналізі завдань комунікаційного обслуговування обліку потреб управління вважаємо необхідним розмежувати спеціальні поняття – релевантність і пертинентність облікової інформації, які пов'язані з семантикою і прагматикою. Так інколи користувач облікової інформації відкидає дані (документи, звіти), що, здавалося б, безперечно лежать у тематичних рамках управлінського інформаційного запиту, а інші, які явно об'єкта запиту не стосуються, приймає. Із застосуванням семіотичного підходу можна визначити причину такого парадоксу. Користувач звертається із тематичним запитом через брак даних, який переживається ним як комунікаційна (інформаційна, пізнавальна) потреба. Потреба існує об'єктивно, вона усвідомлюється управлінцем у вигляді суб'єктивного образу предмета потреби, у даному випадку – запит користувача щодо даних, яких, на його думку, йому бракує. Це уявлення (суб'єктивний образ потреби, що можна назвати "інтерес") виражається в управлінському інформаційному запиті до облікової системи. Бухгалтер, що отримав запит, може спробувати його уточнити і конкретизувати, зробити більш адекватним об'єктивній потребі, проте в кінцевому підсумку запит залишається з очевидним поверхневим змістом, проте водночас і з прихованим глибинним змістом, про який відомо лише користувачеві, але не бухгалтеру.

У процесі відбору облікових даних бухгалтер залишає поверхневі змісти тексту інформаційного запиту користувача і текстів документа і на цій підставі вирішує питання про релевантність даних (документа) інформаційному запиту. Оскільки будь-яке оперування змістом є семантичною операцією, поняття "релевантність облікової інформації" стосується області семантики. Релевантність облікових даних можна визначити як об'єктивно існуючу (незалежно від користувача і бухгалтера) близькість між змістом тексту документа і змістом тексту запиту.

Поняття релевантності облікової інформації широко дискутується у наукових колах та закріплено у Міжнародних стандартах фінансової звітності. Проте ні у бухгалтерських дослідженнях, ні на законодавчому рівні не закріплено поняття пертинентності облікової інформації. Якщо релевантність – ступінь відповідності результату фактичному запиту, то пертинентність – ступінь

відповідності результату тому, що мав на увазі своїм запитом користувач. Ці поки що не охоплені дослідженнями обліковців питання мають вивчатись із застосуванням прагмалінгвістичного підходу.

Причинами факту, що користувач інколи вважає деякі отримані облікові дані нерелевантними, варто визнати неточне формулювання запиту, недоступний (складний) рівень, незручну для сприйняття форму, зміни у комунікаційних потребах, повторне отримання раніше вже опрацьованих даних (які вже не містять інформації для користувача). Узагальнюючи, можемо сказати, що користувач завжди несвідомо орієнтується не на релевантність облікової інформації, а на її пертинентність, виходячи з власної суб'єктивної оцінки корисності певного документа (звіту) в якості джерела управлінської інформації, а не із смислової близькості його тексту та тексту запиту. Пертинентність стосується області прагматики, вона пов'язана не із поверхневими, а із глибинними змістами, лежить в іншій площині, ніж поняття релевантності.

Розрізнення понять релевантності та пертинентності важливе для того, щоб чітко усвідомити вимоги до облікової інформації. Водночас неправомірно вимагати від облікових працівників, щоб вони надавали винятково ті дані (документи), які визнавав би корисним користувач (автор управлінського інформаційного запиту), якби особисто переглянув усю базу даних. Призначенням бухгалтерської служби є надання звітів (документів), релевантних запиту. Передбачити потреби користувача облікової інформації, що не виражені явно в його інформаційному запиті, жоден бухгалтер не в змозі.

Орієнтуючись лише на структурні особливості висловлювань, що виражають формальний аспект будь-яких комунікативних процесів між бухгалтерами, між бухгалтерами та користувачами облікової інформації, отримати відповідь на поставлені питання не вдасться. Більше того, логіко-лінгвістичні аспекти, пов'язані із завданнями синтаксичного і семантичного аналізу, сьогодні обов'язково варто доповнити прагматичним аспектом. Актуальним видається розгляд процесу облікової комунікації, оскільки семіотичний простір реалізується тільки через безліч конкретно визначених актів міжлюдського спілкування.

Питання надання облікової інформації становлять семантику обліку. Проте розгляд науковцями-бухгалтерами питання прагматики обліку із застосуванням прагмалінгвістичних підходів та надання практично значимих пропозицій дозволить потенційно оптимізувати комунікаційний обліковий процес, скоротити час

на підготовку інформації, інтенсифікувати процес прийняття внутрішніх управлінських рішень.

Бухгалтерський облік принципово відрізняється від інших інформаційних технологій, насамперед від статистики, яка не використовує будь-якої особливої мови для реєстрації подій, конструювання та видозмін моделі, за допомогою якої реалізується власне інформаційна технологія. Фактично в межах інформаційної технології бухгалтерського обліку здійснюється ті, що названо О. І. Кольвахом "ситуаційним моделюванням" [4], тобто відображення засобами її мови господарських ситуацій або облікових подій у їх просторово-часовому взаємозв'язку.

Таким чином, можна говорити про мову біології, фізики, юриспруденції, лінгвістики тощо, маючи на увазі саме мову, що по суті обслуговує певну сферу (в т. ч. понятійно-термінологічний апарат). Проте облік сам виступає мовою і водночас має свою мову (термінологію), що обслуговує обліковий процес на практиці, а також виступає складовою наукової мови. Семантична оцінка бухгалтерської інформації здійснюється на базі відповідних мов науки та природної мови. Словники облікових понять цілком визначаються семантикою проблемної області.

Висновки та перспективи подальших розвідок.

Отримані висновки свідчать про правомірність визнання обліку специфічною формальною штучною нормативною мовою, оскільки він відповідає всім умовам визнання. Бухгалтерський облік як мова – це система знаків, що мають певне значення й використовуються для акумулювання, трансформації та передачі облікової інформації користувачам.

Корисність облікової інформації виступає комплексною складовою прагматики обліку як формальної мови. Релевантність облікової інформації позиціонуємо як семантичну характеристику обліку як мови. Необхідним вважаємо використання поняття пертинентності облікової інформації, яке стосується прагматики.

Розгляд пріоритетності певного лінгвістичного зрізу обліку як мови в ретроспективі у різних економічних умовах дозволив дійти висновку про необґрунтоване перебільшення значення синтаксичної компоненти та нехтування семантичною та прагматичною складовими. За сучасних умов пріоритетною вважаємо

прагматичну компоненту, семантичну та синтаксичну складову – наступними за значущістю.

Бухгалтерський облік як наука має специфічну предметну область. Цей факт передбачає наявність його специфічної мови як об'єктивованого вираження змісту цієї науки. Мова науки бухгалтерський облік також є семіотичною системою, яка виражає об'єктивні відносини і форми реальності і має синергійний характер. Проблеми епістемології, зростання наукового знання, герменевтики вийшли на такий рівень розвитку, коли стало актуальним поглиблене дослідження мови науки. З одного боку, вона, так чи інакше, досліджується у лінгвістиці, психології, логіці, філософії. З іншого, вважаємо, що дослідження мови науки мають виступати логічною складовою розробки наукових напрямків досліджень у науці бухгалтерський облік, оскільки без цього неможливе подальше вдосконалення його понятійно-термінологічного апарату.

Оскільки бухгалтерський облік є формальною мовою, полісемія, тобто багатозначність понять, для нього неприйнятні. Термінологічна система бухгалтерського обліку має прагнути чіткості зв'язку між знаком і значенням і моносемічності правил опису та пояснення.

Саме логіко-семіотичний підхід дозволяє шляхом аналізу мови бухгалтерського обліку повніше досліджувати методологію актуальних процесів загальної диференціації та інтеграції знань у застосуванні до бухгалтерського обліку як окремої галузі знань.

Таким чином, семантико-стилістичний рівень облікової інформації у процесі прийняття управлінських рішень, а також її комунікативні функції вимагають глибокого наукового осмислення. Герменевтика бухгалтерського обліку, аперцепція та інтерпретація облікових даних користувачами у процесі прийняття рішень, наслідки на мікро-і макрорівні проблем аперцепції користувачів облікової інформації, обліковий процес як об'єкт рефлексивного управління, бухгалтер як об'єкт та суб'єкт рефлексивного управлінського впливу повинні виступати сферами міждисциплінарних та полідисциплінарних досліджень бухгалтерів, лінгвістів, психологів, менеджерів.

Список літератури

1. Основы бухгалтерского учета / Н. А. Адамов, Т. М. Рогуленко, Н. И. Александрова и др. ; Под общей редакцией Н. А. Адамова. – СПб: Питер, 2005. – 256 с.
2. Білуха, М. Т. Методологія наукових досліджень: підручник / М. Т. Білуха. – К.: АБУ, 2002. – 480 с.
3. История развития научных школ и направлений деятельности кафедры информационных технологий Финансовой академии [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.fakit.ru/main_dsp.php?top_id=7128.
4. Кольвах, О. И. Ситуационно-матричная бухгалтерия : Модели и концептуальные решения [Електронний ресурс] : автореф. дис...докт. экон.н.: 08.00.12. / О. И. Кольвах. – Режим доступу:

<http://www.dissercat.com/content/situatsionno-matrichnaya-bukhgalteriya-modeli-i-kontseptualnye-resheniya>.

5. Легенчук, С. Ф. Класифікація облікових теорій / С. Ф. Легенчук // Міжнародний збірник наукових праць. Житомир: ЖДТУ. – 2010. – Випуск 3(18). – с. 190-211 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://eztuir.ztu.edu.ua/862/1/23.pdf>
6. Легенчук, С. Ф. Лінгвістичний підхід у розвитку бухгалтерського обліку / Легенчук С.Ф. // Наукові записки. Серія “Економіка” : збірник наукових праць. – Острогоз : Видавництво Національного університету “Острозька академія”, 2012. – Випуск 19. – С. 169-171
7. Литвиненко, М. И. Сравнительный анализ концептуальных моделей бухгалтерского учета и финансовой отчетности в системе IASC, US GAAP и отечественной системе регулирования учета [Електронний ресурс] / М. И. Литвиненко. – Режим доступу: http://consulting.ru/econs_art_501956648
8. Грицанов, А. А. Новейший философский словарь: 3-е изд., исправл. – Мн.: Книжный Дом, 2003. – 1280 с.
9. Новый тлумачний словник у трьох томах. Т. 2.: Вид. 2-ге, виправлене. / Укладачі: В. Яременко, О. Сліпушко. – К., 2001. – 928 с.
10. Соколов, В. Я. Теоретические начала (основы) двойной бухгалтерии / В. Я. Соколов – СПб.: Изд-во СПбГУЭФ, 2006. – 188 с.
11. Солоненко, А. А. Креативность восприятия экономической информации, формируемой интегрированной учетной системой коммерческой организации [Электронный ресурс] / А. А. Солоненко // Государственное управление. Электронный вестник Выпуск № 28. Сентябрь 2011 г. – Режим доступа <http://e-journal.spa.msu.ru/images/File/2011/28/Solonenko.pdf>.
12. Хендриксен, Е. С. Теория бухгалтерского учета: [пер. с англ.] / Под ред. проф. Я.В. Соколова / Е. С. Хендриксен, М. Ф. Ван Бреда. – М.: Финансы и статистика, 2000. – 576 с.
13. Чижевська Л. В. Бухгалтерський облік: розвиток методології, професійне навчання: монографія / Л. В. Чижевська. – Житомир: ЖДТУ, 2006. – 304 с.
14. Belkaoui, A. 1980. The Interprofessional Linguistic Communication of Accounting Concepts: An Experiment in Sociolinguistics // Journal of Accounting Research (Autumn): 362-374.
15. Evans, L., Baskerville, R., Nara, K. Colliding worlds: language translation in accounting and other disciplines. (2011). Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1623310>
16. Etheridge, H. L., Hsu, K. H. Y., Using artificial neural networks to examine semiotic theories of accounting accruals // Journal of Business & Economics Research – December, 2004. Volume 2, Number 12. pp. 73-88
17. Godfrey, J. Accounting theory. 5-th edition. / J. M. Godfrey, A. Hodgson, S. Holmes. – Sydney: John Wiley & Sons, 2003. – 762 p.
18. Guthrie, A. (1972). Modern Semantics Can Help Accounting /A. Guthrie // The Journal of Accountancy (June): 56-63.
19. Jain, T. N. (1973). Alternative Methods of Accounting and Decision Making: A Psycho-Linguistical Analysis / T. N. Jain // The Accounting Review (January): 95-104.
20. Kleerekoper, I. (1963). The Economic Approach to Accounting / I. Kleerekoper // The Journal of Accountancy (March): 36-40.
21. Macintosh, N. B. A linguistic approach to understanding accounting: a “wild card” possibility / Norman B. Macintosh. – Queen’s University, 2002. – P. 1-41.
22. McClure, M. Accounting as language: a linguistic approach to accounting / Malcolm McClure, – University of Illinois 1983. – 466 p.
23. Nasseri, A. The significance of language for accounting theory and methodology. PhD thesis, School of Accounting and Finance, University of Wollongong, 2007. – 254 p.
24. Riahi-Belkaoui, A. The Cultural Shaping of Accounting / Ahmed Riahi-Belkaoui. – Greenwood Publishing Group, 1995. – 157 p.
25. Salvary, S. C. W. Accounting in context of communication, language, and information theories: a partial analysis / S. C. W. Salvary. 2005.
26. Stolowy H. Financial accounting and reporting: a global perspective / Hervé Stolowy, Michel Lebas. Cengage Learning EMEA, 2006. – 667 p.
27. Tetlock, P. C. More Than Words: Quantifying Language to Measure Firms’ Fundamentals / Paul C. Tetlock, M. Saar-Tsechansky, S. Macskassy. 2007.

References.

1. Adamov, N. A., Rogulenko, T. M., Alexandrova, N. I. (2005). Fundamentals of accounting [Osnovy bukhgalterskogo ucheta]. SPb: Piter.
2. Bilukha, M. T. (2002). Methodology of scientific research [Metodologiya naukovykh doslidzhen'] K.: ABU.
3. History of the scientific schools development and the directions of activities of the department of informational technologies of the Financial Academy [Istoriia razvitiia nauchnykh shkol i napravleniy

-
- deyatelnosti kafedry informatsionnykh tekhnologiy Finansovoy Akademii]. Retrieved April 15, 2013, from: http://www.fa-kit.ru/main_dsp.php?top_id=7128/.
4. Kol'vakh O. I. Situational and matrix accounting : models and conceptual solutions [Situatsyonno-matrichnaya bukhgalteriya : modeli i konceptualnie resheniya]. Retrieved April 15, 2013, from: <http://www.dissercat.com/content/situatsionno-matrichnaya-bukhgalteriya-modeli-i-kontseptualnye-resheniya>.
 5. Legenchuk, S. F. (2010). Accounting theories classification [Klassifikatsiia oblikovykh teoriy]. Retrieved April 15, 2013, from: <http://eztuir.ztu.edu.ua/862/1/23.pdf>.
 6. Legenchuk, S. F. (2012). Linguistic approach towards accounting development [Lingvistichniy pidhid u rozvytku bukhgalterskogo obliku]. Ostrog: National Academy.
 7. Litvinenko, M. I. Comparative analysis of the conceptual models of accounting and financial statements in the systems of IASC, US GAAP and national accounting system [Sravnitelnyy analiz konceptualnykh modeley bukhgalterskogo ucheta i finansovoy otchetnosti v sisteme IASC, US GAAP i otechestvennoy sisteme regulirovaniya ucheta]. Retrieved April 15, 2013, from: http://consulting.ru/econs_art_501956648
 8. Gritsanov, A. A. (2003) Up-to-date philosophy dictionary [Noveyshiy filosofskiy slovar']. Mn.: Book House.
 9. Yarenko, V., Slipushko, O. (2001). New thesaurus in three volumes [Novyi tлумachnyi slovnyk u tryokh tomakh]. K.
 10. Sokolov, V. Ya. (2006). Theoretical fundamentals (bases) of the double entry accounting [Teoreticheskiye nachala (osnovy) dvoynoy bukhgalterii]. SPb.: Pub.House SPbGUEF.
 11. Solonenko, A. A. (2011). Creativity of perception of the economic information, formed by the integrated accounting system of a commercial organization [Kreativnost' vospriyatiia ekonomicheskoy informatsii, formiruyemoy integrirovannoy uchetnoy sistemoy kommercheskoy organizatsii]. Retrieved April 15, 2013, from: <http://e-journal.spa.msu.ru/images/File/2011/28/Solonenko.pdf>.
 12. Hendrixen, E. S. (2000). Accounting theory [Teoriya bukhgalterskogo ucheta]. M.: Finance and statistics.
 13. Chyzhevska, L. V. (2006) Accounting: methodology development, professional training [Bukhgalterskyi oblik: rozvytok metodolohiyi, profesiynne navchannya]. Zhytomyr: ZhDTU.
 14. Belkaoui, A. (1980). The Interprofessional Linguistic Communication of Accounting Concepts: An Experiment in Sociolinguistics. *Journal of Accounting Research*, Autumn, 362-374.
 15. Evans, L., Baskerville, R., Nara, K. (2011). Colliding worlds: language translation in accounting and other disciplines. Available at SSRN: <http://ssrn.com/abstract=1623310>
 16. Etheridge, H. L., Hsu, K. H. Y. (2004). Using artificial neural networks to examine semiotic theories of accounting accruals. *Journal of Business & Economics Research*, December, 73-88.
 17. Godfrey, J., Hodgson, A., S. Holmes. (2003). Accounting theory. Sydney: John Wiley & Sons.
 18. Guthrie, A. (1972). Modern Semantics Can Help Accounting. *The Journal of Accountancy*, June, 56-63.
 19. Jain, T. N. (1973). Alternative Methods of Accounting and Decision Making: A Psycho-Linguistical Analysis. *The Accounting Review*, January, 95-104.
 20. Kleerekoper, I. (1963). The Economic Approach to Accounting. *The Journal of Accountancy*, March, 36-40.
 21. Macintosh, N. B. (2002). A linguistic approach to understanding accounting: a "wild card" possibility. Queen's University.
 22. McClure, M. (1983). Accounting as language: a linguistic approach to accounting. University of Illinois.
 23. Nasser, A. (2007). The significance of language for accounting theory and methodology. PhD thesis, School of Accounting and Finance, University of Wollongong.
 24. Riahi-Belkaoui, A. (1995). *The Cultural Shaping of Accounting*. Greenwood Publishing Group.
 25. Salvary, S. C. W. (2005) Accounting in context of communication, language, and information theories: a partial analysis.
 26. Stolowy, H., Lebas, M. (2006). *Financial accounting and reporting: a global perspective*. Cengage Learning EMEA.
 27. Tetlock, P. C., Saar-Tsechansky, M., Macskassy, S. (2007). More Than Words: Quantifying Language to Measure Firms' Fundamentals.

Стаття надійшла до редакції 16.05.2013 р.